

Марко С. Јовановић¹

Милица С. Јоковић Пантелић²

Институт друштвених наука,

Центар за политиколошка истраживања и јавно мњење

Београд (Србија)

373.3.014.5(497.11)"2013/2020"

376-054.57(497.11)"2013/2020"

Оригинални научни рад

Примљен 12/12/2022

Прихваћен 19/12/2022

doi: [10.5937/socpreg56-41720](https://doi.org/10.5937/socpreg56-41720)

ОБРАЗОВАЊЕ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У ОСНОВНИМ ШКОЛАМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ³

Сажетак: У раду се заступа став да развој друштва зависи од положаја, улоге и значаја образовног система и да образовање значајно утиче на формирање личности. Циљ рада је да утврди стање основношколског образовања припадника националних мањина како би на основу тога могле боље да буду сагледане мере да би се отклонили нормативни и практични недостаци. Анализирана су три модела основношколског образовања на језицима националних мањина: целокупно образовање на једном од осам језика националних мањина, уз обавезан наставни предмет српски као мајински језик; целокупно образовање на српском језику уз могућност похађања изборног предмета/програма с елементима националне културе (на мајинском језику); и двојезично образовање на српском језику и језику националне мањине. Такође, дата је емпиријска аргументација за период од школске 2013/2014. до 2020/2021. године. У закључку рада истиче се да би требало подићи капацитет образовног система развојем програма за стручно усавршавање наставника језика националних мањина, што би обезбедило компетентан наставни кадар. Уз то, треба унапређивати одговарајуће курикулуме, уџбенике и друга наставна средства за учење мајинских језика у складу с модерним педагошким методама.

Кључне речи: образовање, националне мањине, стратегија образовања, модели образовања на језицима националних мањина

УВОД

Развој сваког друштва зависи од места, положаја, улоге и значаја образовног система. Место образовања подразумева да од свих система и подсистема у друштву и држави буде издвојен образовни систем као саставни део вредносног система, и да се посматра као примарни стратешки систем (Ћипрић, Јоковић, 2013а, стр. 222–223).

¹ mjovanovic@idn.org.rs

² mjokovic@idn.org.rs

³ Рад је написан у оквиру Програма истраживања Института друштвених наука за 2022. годину који подржава Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

То подразумева финансирање образовања према друштвеним потребама и државним могућностима. Та издвајања треба да буду довољна да систем продуктивно и ефикасно функционише. Ако се образовном систему придаје велики значај, то друштво ће неспорно имати и бољу садашњост и извеснију непосредну будућност. Искуства развијених земаља показала су да, када се изузетно вреднује образовни систем, друштва у сваком погледу расту и развијају се (Madžar, 2013, str. 24). Посебно је важно што су се грађани тих друштава очовечавали, односно еманциповали од свега што им је оставила прошлост у негативним наслagama.⁴

Образовање пресудно утиче на формирање личности, односно на надградњу човекове прве природе као биолошког бића у његову вештачку природу, културу, која потврђује његову човечност, али и изузетност у односу на сва остала жива бића на планети. Формирање личности подразумева утемељење идентитета⁵ и интегритета појединца. Када је у питању идентитет, могући су велики проблеми у савременим државама. У друштвима и државама у којима је ослабљен образац прихватања и поштовања разлика, идентитет ће на квалитетнији начин бити показиван и неће представљати никакав реметилачки фактор.

У друштвима у којима већински етнички или религијски идентитет надвлађа све друге идентитете настају проблеми у погледу идентитетских разлика. У уређеним друштвима етнички и религијски идентитети су ствар приватности коју свако у већинском етничком или религијском грађанском корпусу треба да прихвата и поштује, а држава да их призна и створи услове за њихово очување и заштиту. Уколико се то не оствари, настају проблеми који неретко завршавају у страху да се искаже свој етнички или религијски идентитет, или у отпору који може да изазове етничке и религијске сукобе. Из наведених разлога, изузетно је важно да се и законски, али и практично, посредством најугледнијих и најбољих појединаца у образовном систему покаже и практикује прихватљивост и одрживост разлика. Другим речима, образовање и образовни систем битни су за утемељење личности, као и за њен идентитет. Практично се у оквиру савремених друштава то показује односом према етнокултурним мањинама. Ако се у образовном систему стварају и преносе обрасци прихватања и поштовања мањинских идентитета, то ће последично утицати и на стања односа према њима у друштву. У таквим државама образовни систем обавља важну улогу – спречава идентитетске сукобе, односно утиче на прихватање става да су савремена друштва, и у историјском развоју и у глобалној повезаности, мултиетничка и мултирелигијска (Bašić, 2018). Изузетно је значајно да образовни систем омогућава и промовише стандарде да свака национална мањина чува и развија идентитет и грађански статус на основу доступности образовања на свом језику, својим обичајним и културним обрасцима. Поштовање идентитетских разлика ствара и озакоњује њихова појединачна и групна права.

Образовање је изузетно значајно и за формирање политичке културе која, ако је демократски оријентисана, људе лакше повезује подстичући њихово међусобно

⁴ Ђуро Шушњић истиче да се у образовању млади не смеју „оптеретити прошлoшћу у тој мери као да је њихов садашњи и будући живот одређен прошлим“ (Šušnjić, 2007, str. 225).

⁵ „Идентитет подразумева способност уочавања разлике између 'само-представе' и 'ми-представе' и независно просуђивање о властитим пропозицијама“ (Golubović, 2007, str. 512).

поверење, уважавање и поштовање (Ћирић, Јоковић, 2013b, str. 31–32). Демократска политичка култура подразумева моћна средства која уређују односе међу људима, посебно у вишенационалним заједницама. Осим дијалога, толеранције и компромиса, такво средство је консензус, односно сагласност (Ћирић, 2021, str. 175–176). Када су у питању националне мањине, ниједна одлука не би требало да буде донета, а да се не постигне потпуна сагласност између њих и већинске нације. Када влада принцип већине, односно могућност мајоризације, никада их они који нису били сагласни с таквим одлукама неће искрено прихватити и практиковати. Сагласност је најбоље средство када је реч о јавим одлукама, али и интерперсоналним односима. Сагласност је уважавање сваког субјекта у неком односу или проблему. Да би била постигнута сагласност, потребно је придржавати се универзалних вредности, посебно равноправности и једнакости грађана, као и солидарности између већине и мањине. Такође, треба прихватити, практиковати и гарантовати поштовање различитости и институционализовати „право припадника националних мањина на културну аутономију” (Вашић, 2008, str. 103). Инструменти и полуге које гарантују аутономију, али и штите прихваћену сагласност јесу право вета, пропорционалност у представљању „и аутономија сегмената који имају за циљ да обезбеде заштиту интереса мањина” (Вашић, 2008, str. 101).

Образовање је не само стратешка ствар једног друштва него и његова бит и истовремено показује подношљивост живота у друштву, односно квалитет живљења грађана. У друштвима с великим распонем између припадника већинске и мањинске етничке заједнице одговорност за положај других, и када је у питању образовни систем, носи већински народ. Одговоран образовни систем о томе води рачуна и у стратешке пројекције управо то уграђује стандардима који су већ формулисани, освојени и практикују се у најразвијенијим земљама света. Ти стандарди су озаконени декларацијама, конвенцијама и законским решењима појединачних држава.

Србија је вишеетничко друштво које би добро уређеним образовним стратегијама требало да дефинише положај националних мањина ради очувања њиховог етничког идентитета. У Србији као мултиетничкој држави, самим тим и мултикултурној, живи знатан број етничких, односно националних заједница. Према попису становништва обављеном 2011. године, у Србији без територије Косова и Метохије живи 7.186.862 грађана.⁶ Већинском српском народу припада 5.988.150, односно у 83,32%. Према овом попису, у Србији живи и 925.855 припадника мањинских етничких група, дакле, националним мањинама припада 12,88% становника Србије.

НОРМАТИВНО УРЕЂЕЊЕ ОБРАЗОВАЊА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА У СРБИЈИ

Уставом Републике Србије гарантује се право на образовање свим грађанима под једнаким условима. Такође, Уставом је одређено да је образовање бесплатно на нивоу основне и средње школе и да је омогућен једнак приступ високом образовању. Једном броју грађана који се образују на високошколским институцијама, на основу

⁶ *Popis stanovništva, домаћинства и станова*, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/popis-2011/>.

успеха, такође је омогућено бесплатно школовање.⁷ Уставна начела о праву на образовање конкретизована су у *Стратегији развоја, образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*. Стратегијом је обухваћено и образовање националних мањина, које се регулише *Законом о заштити права и слобода националних мањина*, у којем се истичу права националних мањина на образовање. образовање националних мањина у оквиру овог закона регулише се члановима 13, 14. и 15.⁸ Такође, *Законом о националним саветима националних мањина* уређују се, између осталог, правни положај и овлашћења националног савета када је у питању образовање припадника националних мањина. То је регулисано члановима 11, 12, 13, 14 и 15. овог закона.⁹ Посебно је значајан *Закон о забрани дискриминације* јер забрањује дискриминацију, која може да утиче и на образовање националних мањина.¹⁰ Стратегија се ослања и на *Оквирну конвенцију за заштиту националних мањина* коју је 1998. године усвојио Савет Европе. Према тој конвенцији, чланице Савета Европе прихватају обавезу да предузму мере у области образовања и истраживања националних мањина, као и њихових култура, језика и религија. Посебно се инсистира на обезбеђивању одговарајуће обуке за наставнике, као и на доступности наставних учила да би што ефикасније и квалитетније било реализовано образовање припадника националних мањина.¹¹ Стратегијом је обухваћена и *Европска повеља о регионалним или мањинским језицима* ратификована 2005. године. Та повеља посебно обавезује државе чланице да заштите језике националних мањина. У Повељи се, када је у питању образовање, у члану 3. и 8. помињу и језици националних мањина: албански, босански, бугарски, мађарски, ромски, румунски, русински, словачки, украјински и хрватски.¹²

*Закон о основном образовању и васпитању*¹³ у члану 9. изричито прописује као основни задатак школе омогућавање квалитетног образовања и васпитања сваком детету, под једнаким условима, а прописано је и као нарочита обавеза за запослене у школи да промовишу једнакост међу свим ученицима, уз активно супротстављање свим врстама дискриминације и насиља. Чланом 12. истог закона прописано је да се образовно-васпитни рад остварује на српском језику, али и да се за припаднике националне мањине образовно-васпитни рад остварује и на језику и писму националне мањине, односно двојезично. Таква настава спроводи се када се приликом уписа у први разред за то определи најмање 15 ученика, а изузетно је могуће спроводити такву

⁷ *Ustav Republike Srbije* („Службени гласник РС”, бр. 98/2006, 16/2022).

⁸ *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina* („Службени лист СРЈ”, бр. 11/2002, „Службени лист ССГ”, бр. 1/2003 – Уставна повеља и „Службени гласник РС”, бр. 72/2009 – др. закон и 97/2013 – одлука УС).

⁹ *Zakon o nacionalnim savetima nacionalnih manjina* („Службени гласник РС”, бр. 72/2009, 20/2014 – одлука УС и 55/2014).

¹⁰ *Zakon o zabrani diskriminacije* („Сл. гласник РС”, бр. 22/2009 и 52/2021).

¹¹ *Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina*, <https://www.minljmpdd.gov.rs/multilateralni-ugovori.php>.

¹² *Zakon o ratifikaciji Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima* („Сл. лист ССГ – Међународни уговори”, бр. 18/2005).

¹³ *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju* („Сл. гласник РС”, бр. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – др. закон и 129/2021).

наставу и за мање од 15 ученика, али уз сагласност министарства надлежног за послове образовања. Такође, прописана је и законска дужност школе да, ако се образовно-васпитни рад остварује на језику и писму националне мањине, за ученике мора бити организована настава српског језика. Уколико припадници националних мањина наставу похађају на српском, предвиђено је да се за њих организује као изборни предмет језик националне мањине с елементима националне културе. Осим тога, поменути закон у члану 21. одређени су и циљеви основног образовања и васпитања који обухватају и „развој и поштовање расне, националне, културне, језичке, верске, родне, полне и узрасне равноправности, толеранције и уважавање различитости”,¹⁴ као и „развијање личног и националног идентитета, развијање свести и осећања припадности Републици Србији, поштовање и неговање српског језика и матерњег језика, традиције и културе српског народа и националних мањина, развијање интеркултуралности, поштовање и очување националне и светске културне баштине”.¹⁵

*Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*¹⁶ препознат је изазов који треба савладати ради унапређења мањинског образовања: обезбеђења квалификованих предавача мањинских језика и српског као нематерњег, што се може постићи развојем и акредитацијом програма сталног стручног усавршавања наставника. Стратегија указује и на неопходност израде нових и унапређење постојећих програма наставе на језику и писму националних мањина, као и програма за предмете матерњи језик/говор с елементима националне културе, што подразумева и обезбеђивање уџбеника и других наставних средстава. У *Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године* предлаже се повећање стопе уписа и завршавања основне школе за најмање 90 одсто Рома.¹⁷

МОДЕЛИ ОБРАЗОВАЊА НА ЈЕЗИЦИМА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

На основу нормативног регулисања образовања националних мањина у Србији, понуђена су припадницима националних мањина три модела: 1. „Целокупно образовање на једном од осам језика националних мањина, уз обавезан наставни предмет српски као нематерњи језик”; 2. „Целокупно образовање на српском језику уз могућност похађања изборног предмета/програма” с елементима националне културе (на матерњем језику); и 3. „Двојезично образовање на српском и језику националне мањине”.¹⁸

¹⁴ *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju*, члан 21. („Sl. glasnik RS”, br. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – dr. zakon i 129/2021).

¹⁵ *Zakon o osnovnom obrazovanju i vaspitanju*, члан 21. („Sl. glasnik RS”, br. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – dr. zakon i 129/2021).

¹⁶ *Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine* („Službeni glasnik”, br. 63/2021).

¹⁷ *Strategija za socijalno uključivanje Roma i Romkinja u Republici Srbiji za period 2022–2030. godine* („Službeni glasnik RS”, br. 23/2022).

¹⁸ *Obrazovanje na jezicima nacionalnih manjina*, <https://mpn.gov.rs/prosveta/obra%D1%95ovanje-i-ljudska-i-manjinska-prava/obrazovanje-na-jezicima-nacionalnih-manjina/>.

Како бисмо истражили заступљеност наведених образовних модела, комбиновали смо податке које је Институту друштвених наука доставио Републички завод за статистику (РЗС)¹⁹ с подацима Министарства просвете, науке и технолошког развоја и, у појединим случајевима, с подацима из периодичних извештаја који је Република Србија доставила генералном секретару Савета Европе у складу са чланом 15. *Европске повеље о регионалним или мањинским језицима*,²⁰ који је припремала Канцеларија за људска и мањинска права. Разлог за то је што о образовању националних мањина не постоје збирни подаци на једном месту. РЗС не прикупља појединачно податке о различитим моделима образовања, односно не прави разлику између тога да ли се настава изводи у потпуности на језику националне мањине, двојезично или на предмету *мајтерњи језик са елементима националне културе*. РЗС једино води евиденцију о образовању у целости на неком од мањинских језика, и то почевши од школске 2013/14. године. Такође, треба имати у виду да РЗС прикупља податке о образовању на босанском језику тек од школске 2016/17. године, иако је целокупна настава на том језику у основне школе уведена још школске 2013/2014. године, и то најпре само за ученике првог и петог разреда.²¹ У раду је коришћен документ Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије под називом *Опште информације – образовање на језицима националних мањина*,²² који се тиче школске 2020/21. године, па су на основу тога изнети подаци о двојезичном образовању и образовању на српском језику, уз могућност похађања изборног предмета *мајтерњи језик/говор са елементима националне културе*. Периодични извештаји достављени генералном секретару Савета Европе, иако веома информативног карактера, не садрже потпуне податке о образовању националних мањина јер извештајима нису обухваћени подаци за области за које је Комитет експерата у претходним извештајима оценио да је Србија испунила обавезе прописане Европском повељом о регионалним или мањинским језицима.

Статистички подаци показују да се око две трећине ученика основних школа припадника националних мањина одлучује за целокупно образовање на матерњем језику, једна трећина за образовање на српском језику уз похађање изборног предмета *мајтерњи језик са елементима националне културе*, док је двојезично образовање практично непостојеће, с изузетком једне основне школе с наставом на српском и бугарском језику.

Први модел целокупног образовања на једном од језика националних мањина у обавезан наставни предмет *српски као немајтерњи језик* доминира у основним

¹⁹ Институт друштвених наука упутио је 3. јуна и 24. октобра допис РЗС-у у вези с подацима о настави на језицима националних мањина. Тражени подаци добијени су 15. јуна и 10. новембра 2022. године.

²⁰ *Европска повеља о регионалним или мањинским језицима*, <http://www.prafak.ni.ac.rs/pravna-klinika/files/4-Evropska-povelja-o-regionalnim-ili-manjinskim-jezicima.pdf>.

²¹ *Third periodical report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d278a>.

²² На основу дописа који је Институт друштвених наука поднео 11. јула 2022. године Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије у вези с подацима о настави на језицима националних мањина, наведени документ добијен је истог дана.

школама. Овај облик углавном похађају ученици осам националних мањина: албанске, бошњачке, бугарске, мађарске, румунске, русинске, словачке и хрватске. О кретању броја ђака који се школују по овом моделу и њиховој заступљености у односу на укупан број ученика основних школа говоре следећи подаци.

Према подацима РЗС, њихов број је школске 2013/14. износио 23.739, као што се може видети у [Табели 1](#), али се у наредним годинама повећао, посебно у школској 2016/17, када је овакав модел наставе похађало 33.757 ученика. Већ следеће школске године, међутим, знатно се смањио број ученика који прате наставу по овом моделу: године 2017/18. било их је 27.946. Ипак, годину дана касније тај број је поново скочио на 30.630 и потом није било већих осцилација.

Један од могућих разлога поменутог смањења је то што је од те школске године наставни предмет информатика, који је раније имао статус изборног предмета, постао обавезан део школских курикулума. Новим статусом информатике, циљано или не, ојачан је модел мањинског образовања који подразумева наставу на српском језику, уз учење матерњег језика с елементима националне културе јер је управо тај предмет остао једини у статусу изборног. Како ученици више нису били приморани да бирају између информатике и матерњег језика с елементима националне културе, овај модел мањинског образовања чешће је био њихов одабир. Укупан број ученика који су похађали наставу по том изборном програму 2016/17. године био 11.509, а кад је промењен статус информатике, повећао се 2017/18. на 15.950. Годину дана касније, школске 2018/19. године интересовања за овај модел образовања ипак се смањило на 13.939 ученика, што је утицало на то да се поново повећа број ђака који се образују по моделу целокупне наставе на мањинским језицима.²³

Укупан број ученика у основним школама у Србији школске 2013/14. износио је 560.099. Од тада се број ученика у основним школама из године у годину смањивао, да би у школској 2020/21. износио 510.576. На основу података изнетих у [Табели 1](#), може се закључити да се укупан број ученика у Србији од школске 2014/15. до школске 2020/2021. смањило за 49.523. Истовремено се број ученика у основним школама у Србији који наставу похађају на мањинским језицима у поменутом периоду повећао за 5.361. Када се анализира повећање броја ученика који прате наставу на мањинским језицима, може се закључити да је то повећање резултат увођења целокупне наставе на новом мањинском језику – босанском, иначе би без тога чак био већи и од смањења укупног броја свих ученика основних школа.

С обзиром на то да је у истом периоду повећан број ђака који похађају целокупну наставу на неком од мањинских језика, уз учење српског као језика већинског народа, последично је увећан и проценат ученика који уче на мањинским језицима у основним школама у Србији. Почетни проценат ученика који су искористили право на наставу на неком од језика националних мањина, у односу на укупан број ученика основних школа, године 2013/14. износио је 4,24%. У наредне две године тај постотак је опадао и 2015/16. године био је на најнижој тачки – 4,08%. Следеће године, међутим, забележен је изразити скок – у школској 2016/17. порастао је на 6,19%. Затим

²³ *Fifth Periodic Report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*, <https://rm.coe.int/serbiapr5/16809b8474>.

се годину дана касније снижио на 5,18%, да би се од 2018/19. и у наредним годинама стабилизовао на 5,7–5,8%.

Треба имати у виду да знатно повећање заступљености овог модела мањинског образовања ипак није позитиван показатељ интеграције националних мањина у Србији, иако на први поглед тако делује. У случају да изаберу образовање на матерњем језику, савладавање српског током школског образовања тешко је достижан циљ за ученике припаднике мањина због малог фонда часова тог важног предмета. Таква ситуација доприноси друштвеној сегрегацији међу различитим етно-лингвистичким заједницама. Ове околности у наставку школовања резултирају тиме да су ученици који стичу образовање према овом моделу у повећаном ризику да не остваре у потпуности своје академске потенцијале због недовољне језичке компетенције на српском језику (Filipović, 2011).

С обзиром на *de facto* одсуство двојезичне наставе којом би ученици сигурно лакше стекли задовољавајући ниво познавања и свог матерњег и српског језика, једини избор који родитељи и ученици имају насупрот језичком изолационизму јесте целокупно образовање на српском језику уз, где је то могуће, наставу предмета *мајерњи језик са елементима националне културе*. Приморани да се одлуче између школовања на матерњем језику, које може водити затварању у сопствену заједницу или школовања на српском језику, што им пружа боље могућности у даљем школовању и касније при укључивању у тржиште рада, многи се свесно одричу права на образовање на језику националне мањине (Filipović, 2011).

Модел мањинског образовања на српском језику уз изборно учење *мајерњи језика са елементима националне културе* доступан је на 16 језика и говора националних мањина: на албанском, босанском, бугарском, буњевачком, мађарском, македонском, немачком, ромском, румунском, русинском, словачком, словеначком, украјинском, хрватском и чешком језику, као и на влашком говору. У оквиру избора предмета на неком од ових језика омогућено је и изучавање националне културе наведених мањина. Подаци о распрострањености овог модела образовања у школској 2020/21. години наведени су у [Табели 2](#). Најзаступљенији је мађарски језик, што је и очекивано пошто су Мађари најбројнија мањина у Србији. Међутим, мада су Албанци међу три најбројније мањине у Србији, *албански језик са елементима националне културе* је међу најмање заступљенима, са само 60 ученика. Припадници албанске националне мањине образовање стичу готово искључиво путем целокупног образовања на матерњем језику, уз недовољан фонд часова српског, па се може говорити о паралелном систему образовања албанске националне мањине у Србији.²⁴ *Босански језик са елементима националне културе*, попут мађарског, био је међу најзаступљенијим предметима. Међу предметима с највећим бројем ученика је и *ромски језик са елементима националне културе*, који је похађало чак неколико ученика више него босански. Треба напоменути да се овај предмет предаје у знатно већем броју општина него било који други изборни језик. Према подацима из *Петтој периодичној извештаја* током школске 2018/19. године, *ромски језик са елементима националне*

²⁴ Треба истаћи да, осим права, мањине имају и одређене обавезе којима показују лојалност према држави у којој живе. Једна од обавеза је и добро познавање језика већинског народа како би се боље и лакше одржавала комуникација (Šuvaković, 2019, стр. 329).

културе предаван је у чак 42 општине, мађарски у 23, а босански у само четири општине.²⁵ Када се сагледавају ове бројке, важно је имати у виду да се за похађање изборног предмета *мајерњи језик са елементима националне културе* вероватно одлучују и неки ученици који нису припадници (дате) националне мањине. Ипак, нема конкретних података о томе колико се ученика одлучује на такав корак, као ни о томе да је разлог због кога се на то одлучују жеља да уче језик друштвене средине, радозналост, диверсификација знања, или да ученици долазе из мешовитих бракова, или им је неко од предака био припадник дате мањине. Можемо само претпоставити да није мали број таквих случајева, нарочито имајући у виду податке из *Иницијалној њериодичној извештаја*, према ком је у школској 2006/2007. години удео ученика других националности који уче поједине мањинске језике с елементима националне културе био прилично висок, и то чак 38,9 одсто за мађарски, 36,2 за румунски, 32,5 за русински, 28,8 за словачки, али рецимо само 2,2 одсто за *хрвајски језик са елементима националне културе*.²⁶

Трећи модел, који подразумева двојезично образовање на српском језику и језику националне мањине, за сада се реализује само у једној основној школи на бугарском и српском језику.²⁷ Разлог што је то тако јесу аспирације мањинских политичких елита да одрже стање сегрегације и самоизолационизма својих заједница, што њима лично омогућава већу политичку моћ. Они настоје да очувају тренутно стање ствари противећи се изменама образовних језичких политика. Овој тврдњи иде у прилог и чињеница да је, упркос томе што је претходном *Стратегијом развоја образовања у Србији до 2020. године* било предвиђено да „у образовању припадника националних мањина треба, где год је то могуће, развијати праве двојезичне институције и програме који обухватају припаднике и мањинских заједница и већинског народа у циљу развијања добрих међуетничких односа и боље социјалне кохезије и интеграције”,²⁸ то било немогуће остварити због противљења мањинских политичких представника. Министарство просвете није успело да зацртано спроведе у дело јер је иницијатива, коју је покренуло 2015. године настојећи да постигне Стратегијом дефинисане амбиције у погледу унапређења двојезичне наставе, наишла на изразито неслагање бројчано највеће мађарске националне мањине, чији су се највиши политички заступници званичним дописом обратили председнику Владе Србије како би изразили незадовољство и неслагање с иницијативом наводећи: „Најчвршће се противимо увођењу билингвалне наставе у установе основног и средњег образовања и васпитања у којима се настава одвија на мађарском наставном језику” (Вашић, 2018, стр. 190). Став мађарских политичких представника је да двојезична настава заправо води асимилацији и да се само путем целокупног образовања на језику

²⁵ *Fifth Periodic Report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*, стр. 100, 140, 180, <https://rm.coe.int/serbiapr5/16809b8474>.

²⁶ *Initial Periodical Report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*, стр. 90–91, <https://rm.coe.int/09000016806d2766>.

²⁷ <https://prosveta.gov.rs/prosveta/obra%D1%95ovanje-i-ljudska-i-manjinska-prava/obrazovanje-na-jezicima-nacionalnih-manjina/>.

²⁸ *Strategija razvoja obrazovanja u Srbiji do 2020. godine*, стр. 186. („Службени гласник РС”, бр. 107/2012).

националне мањине могу сачувати језик и култура (Brohy, 2019). Такве мањинске политике, међутим, контрапродуктивне су, штете грађанима и слабе капацитет мањинских заједница за очување етно-културног идентитета јер се показало да постоји директна веза између целокупног образовања на мањинским језицима и миграција становништва у матичне државе (Bašić, 2015).

„Добровољна самоизолација мањина у сопственим језицима и прећутна сагласност просветних власти за то поруке су које мултикултуралиста не жели да чује – уколико не говорите језик већине и не можете да остварите личне планове у непосредном локалном окружењу које разуме мањински језик, онда за срећом трагајте на неком другом месту” (Bašić, 2018, стр. 190).

Описани модели мањинског образовања и њихова заступљеност јасно указују на то да тренутне језичке политике не доприносе постизању адитивног билингвизма у мањинским срединама у Србији. Подаци говоре да се у пракси успостављају два паралелна образовна система – један с наставом на српском језику и други на мањинским језицима. Како је познавање језика један од главних предуслова за међусобно разумевање и достизање интегративног мултикултурализма, очигледно је да тренутне образовне језичке политике не доприносе остварењу тих циљева.

Иако је у члану 13. *Закон о заштити права и слобода националних мањина*, којим се припадницима националних мањина гарантује право на образовање на матерњем језику, прописано да „образовање на језику националне мањине не искључује обавезно учење српског језика”²⁹, та обавеза се у пракси запоставља, што неминовно резултира slabим познавањем већинског језика у мањинским заједницама. Деведесетих година 20. века, међутим, укинута је пракса изучавања језика друштвене средине која је пружала могућност наставе мањинских језика локалне заједнице ученицима свих националност у мултиетничким срединама, било да су припадници мањинског, било да су припадници већинског народа (Radović, 2018). Може се закључити да су изразито неповољне перспективе за постизање адитивног билингвизма у мањинским срединама у Србији и да је стога неопходна реформа језичких образовних политика и јачање двојезичног модела мањинског образовања, уз увођење изучавања језика друштвене средине за оне који се школују на српском језику.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Припадницима националних мањина је законом загарантовано право на образовање на сопственом матерњем језику. Држава треба да обезбеди неопходне услове да припадници националних мањина током образовања стекну пуну компетенцију када је у питању њихов матерњи језик јер је законском регулативом о заштити права и слобода националних мањина управо мањинским језицима дата главна улога у очувању и јачању мањинских идентитета. Како би то било постигнуто, потребно је подићи

²⁹ *Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina*, član 13. („Službeni list SRJ”, br. 11/2002, „Službeni list SCG”, br. 1/2003 – Ustavna povelja i „Službeni glasnik RS”, br. 72/2009 – dr. zakon i 97/2013 – odluka US).

капацитет образовног система развојем програма стручног усавршавања наставника језика националних мањина, чиме би се обезбедио компетентан наставни кадар, а уз то би требало осмишљавати одговарајуће курикулуме, уџбенике и друга наставна средства за учење мањинских језика, у складу с модерним педагошким методама.

Како би се преокренуло тренутно стање сегрегације различитих етно-лингвистичких група које живе и школују се у Србији, требало би имати у виду да квалитетна и делотворна настава мањинских језика сама по себи није довољна. Потребно је заправо да она буде само део ширих напора за постизање адитивне вишејезичности у мултиетничким срединама зато што искуства других земаља доказују да је то једино решење за изазове с којима се суочавају вишејезичне заједнице (Maу, 2017). Само на тај начин може се направити искорак ка интегративном мултикултурном друштву.

Модел целокупног образовања на језику националне мањине треба да обухвати и довољан фонд часова већинског језика како би се осигурало да ученици овладају српским језиком у мери која ће им омогућити пуно укључивање у друштво, и то било да је реч о наставку школовања, било да се ради о укључивању у тржиште рада. Учење српског језика за ученике из мањинских заједница не сме остати само на садашњем нивоу формалног испуњавања наставне обавезе без суштинских ефеката већ би ученици требало да похађањем овог предмета заиста буду оспособљени за активну комуникацију на званичном језику државе у којој живе. Предуслов за то су свакако квалитетна настава српског као језика већинског народа, одговарајући уџбеници и стручни наставници.

Одговорност, наравно, није само на мањинским заједницама. Процес интеграције треба да буде двостран. Припадници већинског народа такође би требало да дају допринос адитивној двојезичности учењем језика друштвене средине, које би требало уврстити у школске курикулуме у мултиетничким срединама макар као факултативни предмет (Ђурђевић, 2016). То је препознато и *Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*, у којој се наводи:

„Потребно је да се развијају модели двојезичне наставе у основном и средњем образовању и васпитању, да се обезбеди да кроз програме наставе и учења ученици већинског народа упознају културу националних мањина које живе на простору РС, као и да се обезбеде услови за развој интеркултуралног образовања путем примене међупредметног приступа у редовној настави као и у ваннаставним активностима.”³⁰

Иако је *Стратегијом* и формално призната потреба оваквих промена језичких образовних политика, то није само по себи довољно. Да би тежње за реформу мањинског образовања биле остварене, као и у случају било које друге јавне политике, потребна је и воља политичких актера, нарочито оних који заступају интересе националних мањина.

³⁰ *Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030*, str. 24. („Службени гласник”, br. 63/2021).

Marko S. Jovanović¹
Milica S. Joković Pantelić²
Institute of Social Sciences,
Centre for Politicological Research and Public Opinion
Belgrade (Serbia)

EDUCATION OF NATIONAL MINORITIES IN PRIMARY SCHOOLS IN THE REPUBLIC OF SERBIA³

(Translation *In Extenso*)

Abstract: The position taken in this paper is that the development of a society depends on the status, role and importance of the educational system, and that education has a significant impact on personality formation. The aim of this paper is to establish the condition of primary school education for members of national minorities and, based on this, to enable getting a better insight into steps to be taken in order to remove regulatory and practical shortcomings. Three models of primary school education in the languages of national minorities have been analysed: entire education in one of eight languages of national minorities, with Serbian as a non-mother tongue as a compulsory subject; entire education in the Serbian language with an option to take an elective subject/programme with elements of national culture (in the mother tongue); and bilingual education in Serbian and in the language of a national minority. Furthermore, empirical argumentation is presented for the period covering the academic years 2013/14 through to 2020/21. In the conclusion of this paper, it is noted that capacities of the educational system should be strengthened by introducing professional training for teachers of the languages of national minorities, which would ensure the availability of competent teaching staff. Additionally, appropriate curricula, textbooks and other teaching aids required for the learning of minority languages should be improved, in accordance with the latest teaching methods.

Keywords: education, national minorities, education strategy, models of education in the languages of national minorities

---

¹ mjovanovic@idn.org.rs

² mjokovic@idn.org.rs

³ The paper was written within the 2022 Research Program of the Institute of Social Sciences supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development.

INTRODUCTION

The development of every society depends on the status, position, role and importance of the educational system. The status of education entails that out of all systems and subsystems in a society and state, the educational system should stand out as integral part of the value system and it should be seen as the primary strategic system (Čupić, Joković, 2013a, pp. 222-223). It entails that funding for education is provided in accordance with social needs and possibilities available to the state. These fund allocations should be sufficient in order for the system to work productively and efficiently. If the focus on the educational system is strong, such society will undoubtedly have a better present and a more certain immediate future. The experiences of developed countries show that when the educational system is highly valued, society will grow and develop in all segments (Madžar, 2013, p. 24). It is particularly important that citizens who live in those societies became humanised, i.e., emancipated from all things that were left from the past as negative deposits.⁴

Education has a decisive impact on personality formation, i.e., improvements of man's original nature, as a biological being, into his artificial nature, culture, which confirms man's human nature but also man's excellence in comparison with all other living creatures on this planet. Personality formation means laying foundations for identity⁵ and integrity of an individual. As regards identity, major problems in modern states are likely to arise. In societies and states in which the pattern of accepting and respecting differences is empowered, identity will be shown in a better-quality manner, and it will not be a disruptive factor whatsoever.

In those societies in which the majority ethnic or religious identity prevails over all other identities, problems in terms of identity differences will arise. In well-organised societies, ethnic and religious identities are a private matter which should be respected by everyone in the ethnic or religious civic corps, whereas the state should recognise them and create conditions for them being maintained and protected. In case this is not achieved, problems arise, which often results in the fear of expressing one's own ethnic or religious identity, or in the resistance that may provoke ethnic and religious conflicts. For said reasons, it is extremely important to demonstrate and put into practice acceptance and sustainability of difference through regulatory means, but also in practical terms, with the help of the best-reputed and most outstanding individuals in the educational system. In other words, education and the educational system are important as the foundation of a person, as well as the person's identity. Practically speaking, in modern societies this is demonstrated by how ethnic and cultural minorities are treated. If the educational system is a means through which the patterns of acceptance and respect for minority identities are created and passed on, this will consequently affect the way they are treated in society. In such states, the educational system plays an important role - it prevents identity conflicts, i.e., has an impact on accepting that modern societies, are, in their historic development

---

⁴ Đuro Šušnjić emphasizes that, in education, young people must not be "burdened by the past on such a scale that their present and future lives should be determined by the past life" (Šušnjić, 2007, p. 225).

⁵ "Identity entails the ability to distinguish between "self-presentation" and "we-presentation" as well as to independently judge of one's own propositions" (Golubović, 2007, p. 512).

and their global connections, multi-ethnic and multireligious (Bašić, 2018). It is of utmost importance for the educational system to allow and promote standards according to which every national minority preserves and develops its identity and civil status based on the availability of education in its own language, with its own traditions and cultural patterns. The respect for identity differences creates their individual and group rights and places them within the legal framework.

Education is also extremely important for establishing a political culture which, if democratically oriented, brings people together more easily by encouraging mutual trust, appreciation, and respect (Čupić, Joković, 2013b, pp. 31-32). A democratic political culture entails powerful means that govern interpersonal relations, especially in multinational communities. In addition to dialogue, tolerance, and compromise, such means is also consensus, i.e., agreement (Čupić, 2021, pp. 175-176). As regards national minorities, no decision should be rendered without national minorities and the majority nation being in full agreement on the subject matter. When there is a rule of the majority principle, i.e., possibility of majorization, those who did not agree with such decisions will never wholeheartedly accept and put into practice such decisions. Consensus is the best means in terms of public decisions but also in terms of interpersonal relations. Consensus implies respect of every party to a relationship or an issue. In order for consensus to be achieved, it is necessary to adhere to universal values, especially equal treatment and equality of citizens, as well as solidarity between the majority and the minority. Furthermore, respect for differences should be accepted, put into practice, and guaranteed, and “the right of members of national minorities to cultural autonomy” should be formalised (Bašić, 2008, p. 103). Instruments and tools that guarantee autonomy, but also protect generally accepted consensus, are the right to veto, proportional representation and “the autonomy of segments, the purpose of which is to ensure that the rights of minorities are protected” (Bašić, 2008, p. 101).

Education is not only a strategic matter for a society. but also its essence, showing, at the same time, the tolerability of living in a society, i.e., the quality of citizens’ lives. In societies with a broad span between the members of majority and minority ethnic communities, responsibility for the position of others and, regarding the educational system, lies with the majority nation. A responsible educational system makes it possible and integrates it into strategic projections specifically with the standards that are already formulated, accomplished, and put into practice in the world’s most developed countries. These standards are formalised through declarations, conventions, and legal solutions of individual states.

Serbia is a multi-ethnic society that should define the position of national minorities through well-ordered education strategies for the purpose of maintaining their national identities. In Serbia as a multicultural country, and accordingly a multicultural one, there is a significant number of ethnic, i.e., national communities. According to the 2011 census, there are 7,186,862 inhabitants in Central Serbia, excluding the territory of Kosovo and Metohija.⁶ The majority Serbian nation has 5,988,150 inhabitants, or 83.32%. According to this census, there are 925,855 members of minority ethnic groups in Serbia, so 12.88% of Serbia’s inhabitants belong to national minorities.

---

⁶ Census of population, households, and dwellings., <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/popis-2011/>.

REGULATORY FRAMEWORK FOR THE EDUCATION OF NATIONAL MINORITIES IN SERBIA

The Constitution of the Republic of Serbia guarantees the right to education to all citizens, under equal terms. Furthermore, the Constitution stipulates that primary and secondary education is free and that equal access to high education is ensured. Subject to their academic results, a certain number of citizens may get free education in the institutions of higher education.⁷ Constitutional principles of the right to education are presented in specific terms in the Strategy for the Development of Education and Upbringing 2030. The Strategy also includes the education of national minorities, which is governed by the Law on the Protection of Rights and Freedoms of National Minorities that emphasises the right of national minorities to education. Education of national minorities, for the purposes of this Law, is stipulated by Articles 13, 14, and 15.⁸ Furthermore, the Law on National Councils of National Minorities, *inter alia*, defines the legal position and scope of competence of national councils in terms of education of the members of national minorities. This is stipulated by Articles 11, 12, 13, 14, and 15 of this Law.⁹ The Law on the Prohibition of Discrimination is particularly important because it prohibits discrimination, which may also affect education of national minorities.¹⁰ The Strategy relies on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, adopted by the Council of Europe in 1998. According to the Convention, member-states of the Council of Europe assume the obligation to undertake steps in the fields of education and research of national minorities, as well as their cultures, languages, and religions. It is particularly insisted on ensuring suitable training for teachers, as well as on the availability of teaching aids so as to implement the highest possible quality and efficiency in the education of members of national minorities.¹¹ The Strategy also includes the European Charter for Regional or Minority Languages, which was ratified in 2005. The Charter specifically obligates member states to protect the languages of national minorities. Regarding education, Articles 3 and 8 of the Charter mention the following languages of national minorities: Albanian, Bosnian, Bulgarian, Hungarian, Roma, Romanian, Ruthenian, Slovak, and Croatian.¹²

---

⁷ Constitution of the Republic of Serbia (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 98/2006, 16/2022).

⁸ Law on the Protection of Rights and Freedoms of National Minorities (Official Gazette of the Federal Republic of Yugoslavia, No. 11/2002, Official Gazette of Serbia and Montenegro, No. 1/2003 - Constitutional Charter, and Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 72/2009 - other law and 97/2013 - Decision of the Constitutional Court).

⁹ Law on National Councils of National Minorities (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 72/2009, 20/2014 - Decision of the Constitutional Court and 55/2014).

¹⁰ Law on the Prohibition of Discrimination (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 22/2009 and 52/2021).

¹¹ *Framework Convention for the Protection of National Minorities*, <https://www.minljmpdd.gov.rs/multilateralni-ugovori.php>.

¹² Law on the Ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages (Official Gazette of Serbia and Montenegro - International Treaties, No. 18/2005).

Article 9 of the Law on Primary Education and Upbringing¹³ unequivocally defines as the school's primary objective to ensure quality education and upbringing to every child, under equal conditions, and it is particularly stipulated, as a special duty of school staff, to promote equality among all pupils, as well as to actively oppose all types of discrimination and violence. Article 12 of the same Law stipulates that activities in terms of education and upbringing are to be performed in the Serbian language, but also that educational and upbringing activities for members of a national minority should be performed in the language and alphabet of relative national minority, i.e., bilingually. Such teaching model is to be applied when pupils are first enrolled in the first grade and a minimum 15 of them opt for this model. By way of exception, it is also possible to teach fewer than 15 pupils in such a manner, subject to approval of the ministry that is responsible for education. Additionally, the law stipulates a legally prescribed duty of schools that in cases when education and upbringing activities are performed in the language and alphabet of a particular national minority, lessons must be taught in the Serbian language as well. If members of national minorities attend lessons in the Serbian language, it is envisaged that the national minority's language with the elements of national culture should be arranged as an elective subject. Furthermore, Article 21 of the above-mentioned Law defines the objectives of primary education and upbringing that also include "development and the observance of racial, national, cultural, language, religious, gender, sex and age equality, tolerance and respect of differences",¹⁴ as well as the "development of personal and national identity, raising awareness and sense of belonging to the Republic of Serbia, respect and nurturing of the Serbian language and one's mother tongue, traditions and culture of the Serbian people and national minorities, development of interculturalism, observance and preserving national and international cultural heritage".¹⁵

The Strategy for the Development of Education and Upbringing 2030¹⁶ identifies the challenge that needs to be overcome for the purpose of improving minority education: providing qualified teaching staff for minority languages and Serbian as a non-mother tongue, which may be accomplished through the development and accreditation of programmes for continuous professional improvement of teaching staff. The Strategy also emphasizes the need to create new and improve the existing teaching curricula for teaching national minorities' languages and alphabets, as well as the curricula for the subject mother tongue/linguistic variety with the elements of national culture, which also entails that textbooks and other teaching aids are provided. The Strategy for Social Inclusion of Roma Men and Women in Republic of Serbia for the period 2022-2030 suggests an increase in the rates of enrolled pupils and pupils who complete the primary school by minimum 90 percent of Roma.¹⁷

---

¹³ Law on Primary Education and Upbringing (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – other law and 129/2021).

¹⁴ Law on Primary Education and Upbringing, Article 21 (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – other law and 129/2021).

¹⁵ Law on Primary Education and Upbringing, Article 21 (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – other law and 129/2021).

¹⁶ Strategy for the Development of Education and Upbringing by 2030 (Official Gazette No. 63/2021).

¹⁷ Strategy for Social Inclusion of Roma Men and Women in Republic of Serbia for the period 2022-2030 (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 23/2022).

MODELS OF EDUCATION IN NATIONAL MINORITY LANGUAGES

Based on the normative regulation of education of national minorities in Serbia, members of national minorities are offered the following three models: 1. “Entire education in one of eight languages of national minorities, with the compulsory subject Serbian as a non-mother tongue”; 2. “Entire education in the Serbian language with an option to attend lessons of an elective subject/programme with the elements of relative national culture (in mother tongue); and 3. “Bilingual education, in the Serbian language and the language of particular national minority”.¹⁸

In order to research into the availability of the above models, we put together a combination of data provided to the Institute of Social Sciences by the Statistical Office of the Republic of Serbia (the RZS)¹⁹, with data released by the Ministry of Education, Science and Technological Development and, in some cases, with data contained in periodic reports which the Republic of Serbia presented to the Secretary General of the Council of Europe, in accordance with Article 15 of the European Charter for Regional or Minority Languages,²⁰ where the reports were compiled by the Office for Human and Minority Rights. The reason for this is that cumulative data relative to the education of national minorities are not available from only one institution. The RZS does not collect individually data on the different models of education, i.e., it does not make distinction between whether classes are taught entirely in the language of a national minority, bilingually or only through the subject called *Mother tongue with the elements of national culture*. The RZS maintains records only of education that is carried out entirely in one of minority languages, starting from the academic year 2013/14. Additionally, one should keep in mind that the RZS has been collecting data relative to education entirely in the Bosnian language starting from the academic year 2016/17, although education entirely in this language was introduced in the academic year 2013/14, initially only for first-graders and fifth-graders.²¹ For the purposes of this paper, a document by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia, entitled *General Information - Education in the Languages of National Minorities* was used.²² The information refers to the academic year 2020/21 and based on this, data are presented on bilingual education and education in the Serbian language, with the

---

¹⁸ Education in the Languages of National Minorities, <https://mpn.gov.rs/prosveta/obra%D1%95ovan-je-i-ljudska-i-manjinska-prava/obrazovanje-na-jezicima-nacionalnih-manjina/>.

¹⁹ On 3rd June and 24th October, the Institute of Social Sciences sent to the RZS letters requiring data on education in the languages of national minorities. Required data were provided on 15th June and 10th November 2022, respectively.

²⁰ European Charter for Regional or Minority Languages, <http://www.prafak.ni.ac.rs/pravna-klinika/files/4-Evropska-povelja-o-regionalnim-ili-manjinskim-jezicima.pdf>.

²¹ Third periodic report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d278a>.

²² Based on a letter submitted by the Institute of Social Sciences to the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia on 11th July 2022 regarding data on education in the languages of national minorities, the subject document was presented on the same day.

option of attending an elective subject - *mother tongue/linguistic variety with the elements of national culture*. Periodic reports presented to the Secretary General of the Council of Europe, although very informative in character, do not contain complete data on the education of national minorities because these reports do not include data relative to areas for which the Committee of Experts in previous reports deemed that Serbia had failed to fulfil obligations prescribed by the European Charter for Regional or Minority Languages.

Statistical data indicate that approximately two thirds of primary school pupils who belong to national minorities opt to be schooled entirely in their mother tongue; one third of them opt for education in the Serbian language, while attending the elective subject *Mother tongue with the elements of national culture*, whereas bilingual education is virtually non-existent, with the exception of one primary school where classes are taught in Serbian and Bulgarian.

The first model of entire education in one of eight languages of national minorities, with the compulsory subject *Serbian as a non-mother tongue*, is prevalent in primary schools. This model is mainly attended by eight national minorities: Albanian, Bosnian, Bulgarian, Hungarian, Romanian, Ruthenian, Slovak, and Croatian. The dynamics of the number of pupils who are schooled based on this model, as well as their share vs. the total number of primary school pupils, is shown in these data.

According to the RZS data, their number was 23,739 in the academic year 2013/14, as shown in [Table 1](#), while this number increased in the following years, especially during the academic year 2016/17, when this model of education was attended by 33,757 pupils. Nevertheless, only one academic year later, this number decreased substantially, so the number of students who attended classes based on this model was 27,946. However, a year later, this number went up again to 30,630, without subsequent oscillations.

One of the possible reasons for the mentioned reduction is that starting from that particular academic year the computer science subject, which used to be elective, became a compulsory part of curricula in schools. No matter whether this was done intentionally or not, with the new status of the computer science subject, the model of minority education which entails lessons in the Serbian language, together with the learning of mother tongue with the elements of national culture became stronger, because the latter remained the only elective subject. Since pupils no longer had to choose between computer science and the mother tongue with the elements of national culture, this model of minority education became a more common choice. The total number of pupils who attended lessons based on this elective programme in 2016/17 was 11,509 and when the status of the computer science subject changed, this number went up to 15,950 in 2017/18. Nevertheless, a year later, i.e., in the academic year 2018/19, interest in this model of education dropped to 13,939 pupils, which resulted in an increase of the number of pupils who were schooled based on the education model entirely in minority languages.²³

The total number of pupils in primary schools in Serbia was 560,099 in the academic year 2013/14. Since then, the number of pupils in primary schools has been on a decrease year after year, only to drop to 510,576 in the academic year 2020/21. From the data shown

---

²³ *Fifth Periodic Report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter*, <https://rm.coe.int/serbiapr5/16809b8474>.

in [Table 1](#) it can be concluded that the total number of primary school pupils dropped by 49,523 between the academic years 2014/15 and 2020/21. At the same time, the number of primary school pupils in Serbia attending lessons in minority languages went up by 5,361 over the same period. If we analyse the increase in the number of pupils attending lessons in minority languages, it can be concluded that this increase is a consequence of introducing education entirely in a new minority language – Bosnian; otherwise, without this, it would have been even higher than the reduction in the total number of all primary school pupils.

Given the fact that the number of pupils attending all classes in one of minority languages went up during the same period, this including the learning of Serbian as the language of the majority nation, consequently the percentage of pupils who are schooled in minority languages in Serbian primary schools went up as well. The initial percentage of pupils who exercised their right to education in one of the languages of national minorities in the academic year 2013/14, compared to the total number of primary school pupils, was 4.24%. In the following two years, this percentage dropped and reached its lowest point in the academic year 2015/16, when it was 4.08%. The next year, however, a remarkable increase was seen – this number went up to 6.19% in the academic year 2016/17. Then, a year later, it dropped to 5.18%, while starting from the academic year 2018/19 it became stable at 5.7-5.8%.

One should keep in mind that a significant increase in the share of this model of minority education was still not a positive indication of the integration of national minorities in Serbia, although at first sight it may appear so. If they decide to get education in their mother tongue, mastering the Serbian language during the period of education is an objective difficult to achieve for pupils who belong to national minorities, due to a small number of lessons envisaged for such an important subject. This situation contributes to social segregation across various ethnic and linguistic communities. In subsequent stages of education, the result of such circumstances is that pupils who are schooled based on this model run a higher risk of not fully achieving their academic potential due to insufficient linguistic competences in the Serbian language (Filipović, 2011).

Given the *de facto* absence of bilingual education, which would certainly allow students to reach more easily the satisfactory levels of knowledge of their mother tongue, as well as Serbian, the only option left to parents and pupils in terms of linguistic isolationism is to get education entirely in the Serbian language together along with the subject *Mother tongue with the elements of national culture*, where possible. They are basically made to choose between education in their mother tongue, which may lead to pupils being limited to their own community, or education in the Serbian language and later, when they become part of the labour market, many of them make a conscious decision to waive their right to education in the language of a national minority (Filipović, 2011).

The minority education model in the Serbian language with the elective subject *mother tongue with the elements of national culture* is available in 16 languages and linguistic varieties of national minorities: Albanian, Bosnian, Bulgarian, Bunjevac linguistic variety, Hungarian, Macedonian, German, Roma, Romanian, Ruthenian, Slovak, Slovenian, Ukrainian, Croatian, and Czech, as well as in the Vlach linguistic variety. The subjects to choose from in one of these languages also include national culture of the mentioned minorities. Data on the application of this model of education in the academic year 2020/21 are shown in [Table 2](#). The predominant language is Hungarian, which is to be expected since the Hungarian national

minority is the most numerous one. However, although Albanians are among the three most numerous minorities in Serbia, *The Albanian language with the elements of national culture* is among the least attended ones, with only 60 pupils. In almost all cases, members of the Albanian national minority are schooled entirely in their mother tongue, with an inadequately low number of Serbian lessons, so it would be safe to say that this is the case of a parallel educational system of the Albanian national minority in Serbia.²⁴ Similarly to the Hungarian language, *the Bosnian language with the elements of national culture* was among the most widely present subjects. Among subjects/lessons attended by the highest number of pupils is *the Roma language with the elements of national culture*, attended by several pupils more than *the Bosnian language* subject. It is worth mentioning that this subject is taught in a significantly higher number of municipalities than any other elective language. According to the data contained in the Fifth Periodic Report for the academic year 2018/19, *the Roma language with the elements of national culture* was taught in as many as 42 municipalities, Hungarian in 23 and Bosnian only in four municipalities.²⁵ When analysing these figures, one should keep in mind that pupils who do not belong to a particular (given) national minority are also more likely to choose the subject *Mother tongue with the elements of national culture*. However, there are no specific data on how many pupils choose this option, or data regarding the reason for their decision, whether it is their wish to learn the language of their social community, out of curiosity, diversification of knowledge, or is it because pupils come from mixed marriages or some of their ancestors belonged to a particular national minority. It may only be presumed that the number of such cases is not negligible, especially if one keeps in mind data contained in the Initial Periodic Report, according to which in the academic year 2006/2007 the share of pupils of other nationalities who learned certain minority languages with the elements of national culture was substantial, i.e., as high as 38.9 percent for Hungarian, 36.2 percent for Romanian, 32.5 percent for Ruthenian, 28.8 percent for Slovak, but only 2.2 percent for the *Croatian language with the elements of national culture*.²⁶

The third model, which entails bilingual education in Serbian and the language of a national minority, is implemented only in one primary school, in Bulgarian and Serbian for the time being.²⁷ The reasons for this are the aspirations of minority political elites to keep alive the situation of segregation and self-isolationism of their communities, which allows them personally to have more political power. They strive to maintain the current state of affairs by opposing changes in the linguistic education policies. A fact supporting this statement is that, despite the previous Strategy for the Development of Education and Upbringing 2020 envisaging that “in education of the members of national minorities, whenever possible, truly

---

²⁴ It should be pointed out that, apart from their rights, national minorities also have certain responsibilities with which they show their loyalty to the host country. One of such responsibilities is to have a good command of the language of the majority nation in order to have a better and easier communication (Šuvaković, 2019, p. 329).

²⁵ Fifth Periodic Report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter, p. 100, 140, 180, <https://rm.coe.int/serbiapr5/16809b8474>.

²⁶ Initial Periodical Report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter, pp. 90-91, <https://rm.coe.int/09000016806d2766>.

²⁷ <https://prosveta.gov.rs/prosveta/obra%D1%95ovanje-i-ljudska-i-manjinska-prava/obrazovanje-na-jezicima-nacionalnih-manjina/>.

bilingual institutions and programmes should be developed so as to also include members of minority communities as well as the majority nation, for the purpose of developing good interethnic relations and a better social cohesion and integration”;²⁸ this was impossible to achieve due to the opposition of the minorities’ political representatives. The Ministry of Education failed to implement what was envisaged because the initiative, launched by this Ministry in 2015, aimed at accomplishing objectives defined in the Strategy in terms of the improvements of bilingual education, because the most numerable Hungarian national minority was strongly opposed to it. Their highest political representatives sent an official letter to the Prime Minister of Serbia expressing their dissatisfaction and disagreement with the initiative by noting as follows: “We are most strongly opposed to the introduction of bilingual education in the institutions of primary and secondary school and upbringing in which classes are currently taught in Hungarian as the teaching language (Bašić, 2018. p. 190). The position of Hungarian political representatives is that bilingual education actually leads to assimilation and that it is only with education entirely in the language of a national minority that it will be possible to preserve language and culture (Brohy, 2019). Nevertheless, such minority policies are counterproductive; they are detrimental to the citizens, and they diminish the capacities of minority communities to preserve ethnic and cultural identity because it has been proven that there is a direct link between education entirely in minority languages and migrations of relative population to their parent countries (Bašić, 2015).

“Voluntary self-isolation of minorities in their own languages and the authorities’ tacit approval of this are messages that a multiculturalist does not want to hear - unless you speak the language of the majority, you cannot make your personal plans happen in your immediate local environment that understands the minority language, you should go elsewhere in pursuit of happiness (Bašić, 2018, p. 190).

The described models of minority education and their application are a clear indication that current linguistic policies do not contribute to the achievement of additive bilingualism in minority communities in Serbia. Data show that what we can actually see in practice are two parallel educational systems - one with classes taught in Serbian and the other with classes taught in minority languages. Since the command of a language is one of main prerequisites for mutual understanding and achieving integrative multiculturalism, it is evident that current education and linguistic policies do not contribute to the accomplishment of such objectives.

Although Article 13 of the Law on the Protection of Rights and Freedoms of National Minorities, pursuant to which members of national minorities are guaranteed the right to education in their mother tongue, stipulates that “education in the language of a national minority shall not exclude compulsory learning of the Serbian language”²⁹, this obligation is being overlooked in practice, which inevitably results in the poor command of the majority

---

²⁸ Strategy for the Development of Education and Upbringing 2020, p. 186, (Official Gazette No. 107/2012).

²⁹ Article 13 of the Law on the Protection of Rights and Freedoms of National Minorities, (Official Gazette of the Federal Republic of Yugoslavia, No. 11/2002, Official Gazette of Serbia and Montenegro, No. 1/2003 - Constitutional Charter and Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 72/2009 - other law and 97/2013 - Decision of the Constitutional Court).

language in minority communities. However, the 1990s saw the abolition of the practice of learning the language of social community that enabled teaching the minority language of a local community pupils/students of all nationalities in multi-ethnic communities, regardless of whether they belonged to a minority nation or the majority one (Radović, 2108). It may be concluded that the perspectives for achieving additive bilingualism in minority communities in Serbia are highly unfavourable and that, therefore, it is necessary to implement a reform of linguistic education policies and also to strengthen the bilingual model of minority education, with the introduction of learning the language of social community for those who are schooled in the Serbian language.

FINAL CONSIDERATIONS

According to applicable laws, members of national minorities are guaranteed a right to being schooled in their own mother tongue. The state should ensure the existence of all necessary conditions making it possible for members of national minorities to acquire full competences during their education in terms of their mother tongue because regulations that govern the protection of rights and freedoms of national minorities specifically feature as the main focus in preserving and strengthening minority identities. To achieve this objective, it is necessary to raise the level of capacities of the educational system by developing a programme of professional training for staff who teach minority languages, thus ensuring fully qualified and competent teaching staff. Additionally, it would be necessary to create appropriate curricula, textbooks and other teaching aids required for the learning of minority languages, in accordance with the latest teaching methods.

In order to reverse the current situation, i.e., segregation of various ethnic and linguistic groups that live and are schooled in Serbia, one should keep in mind that good-quality and efficient teaching of minority languages in itself is not sufficient. What is actually necessary is for it to be just a segment of far broader efforts aimed at accomplishing additive multilingualism in multi-ethnic environments since the experiences of other countries prove that this is the only solution to challenges encountered by multi-ethnic communities (May, 2017). Only in this way can a step forward be made towards an integrative multicultural society.

The model of providing entire education in the language of a particular national minority should also include a sufficient number of classes of the majority language to ensure that pupils master the Serbian language to an extent which will allow them to be fully integrated in the society, be it for the purpose of continuing education or in order to become part of the labour market. The Serbian language learning by pupils who belong to minority communities must not be at the current level of fulfilling formal requirements without any essential effects. Instead, by attending classes in this subject, pupils should be made competent to actively communicate in the official language of a particular country they live in. The prerequisite for this is certainly good-quality teaching of Serbian as the language of the majority nation, including adequate textbooks, and competent teaching staff.

Responsibility certainly does not lie solely with minority communities. The process of integration should be two-sided. Members of the majority nation should also contribute to additive bilingualism by learning the language of their social environment, which should

be included in the curricula used in multi-ethnic communities, even if only as an elective subject (Đurđević, 2016). This has been recognised in the Strategy for the Development of Education and Upbringing 2030, which notes the following:

“It is necessary to develop models of bilingual lessons in primary and secondary education and upbringing, to make sure through syllabuses and learning programmes that pupils/students who belong to the majority nation familiarise themselves with the cultures of national minorities who live in the territory of the Republic of Serbia, and also to make sure that conditions for the development of intercultural education are in place, this by applying the intersubject approach in regular curricular and extracurricular activities.”³⁰

Although the Strategy formally recognises the need for such changes in linguistic education policies, this in itself is not enough. To make aspirations in terms of a reform of minority education become reality, as is the case with any other public policy, all involved political actors need to demonstrate willingness, especially those who represent the interests of national minorities.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА:

- Bašić, G. (2008) Social Identity and Ethnic-Culture Policies. [In Serbian] In: V. Stanovčić (ed.) *The Status of National Minorities in Serbia* (97–116) [In Serbian], Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti [In Serbian]
- Bašić, G. (2015). *Impact of Education in Minority Languages on the Internal and External Migrations of National Minorities*. Belgrade: International Organization for Migration.
- Bašić, G. (2018). *Multiculturalism and Ethnicity*. Beograd: Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Bašić, G., Todosijević, B., Marković, K., and Zafirović, J. (2020). *Research on Social Relations between Ethnic Communities in Serbia*. Beograd: Centar za istraživanje etniciteta & Institut društvenih nauka. [In Serbian]
- Čupić, Č. (2021). *Politics and Political Culture*. Podgorica: Humanističke studije, Univerzitet Donja Gorica. [In Serbian]
- Čupić, Č., Joković, M. (2013a). The Importance of Education for Creating Patterns of Dialogue Culture, Tolerance and Positive Emotions - Contribution to the Development of a New Education Cultural Policy. In: V. Vukotić (ed.) *Education and Development* (222–233). Beograd: Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka. Available at: https://www.idn.org.rs/biblioteka/Obrazovanje_i_razvoj.pdf [In Serbian]
- Čupić, Č., Joković, M. (2013b). Trust as a Prerequisite for Preserving Minorities and Accepting Minority Identities. *Politički život* 9, 25–35. Available at: <https://www.fpn.bg.ac.rs/wp-content/uploads/Politički-zivot-9.pdf> [In Serbian]
- Đurđević, N. (ed.). (2016). *Platform for the Integration of National Minorities in the Republic of Serbia*. Beograd: Forum za etničke odnose. [In Serbian]

³⁰ Strategy for the Development of Education and Upbringing 2030, p. 24 (The Official Gazette No. 63/2021).

- Filipović, J. (2007). Ideological Aspects of Policies and Planning of Foreign Language Teaching. In: J. Vučo (ed.) *Modern Tendencies in Foreign Language and Literature Teaching* (375–385). Beograd: Filološki fakultet. [In Serbian]
- Filipović, J. (2011). Serbian as the Language of Education for the Education of Ethnic and Linguistic Minorities in Serbia. In: V. Krajišnik (ed.) *Serbian as a Foreign Language in Theory and Practice II* (351–364). Beograd: Filološki fakultet, Centar za srpski kao strani jezik. [In Serbian]
- Golubović, Z. (2007). *Anthropology*. Beograd: Službeni glasnik. [In Serbian]
- Madžar, Lj. (2013). The Educational System in Transition Wasteland. In: V. Vukotić (ed.) *Education and Development* (22–35). Beograd: Centar za ekonomska istraživanja Instituta društvenih nauka. Available at: https://www.idn.org.rs/biblioteka/Obrazovanje_i_razvoj.pdf. [In Serbian]
- May, S. (2017). Bilingual education: What the research tells us. In: O. García, A. Lin, & S. May (eds.), *Bilingual and Multilingual Education. Encyclopaedia of Language and Education* (81–100). Cham: Springer.
- Radović, D. D. (2018). *Interlingual Influences in the Process of Acquiring a Third Language*. Novi Sad: Fondacija akademika Bogumila Hrabaka za publikovanje doktorskih disertacija & Vojvođanska akademija nauka i umetnosti. [In Serbian]
- Šušnjić, Đ. (2007). *Dialogue and Tolerance*. Belgrade: Čigoja štampa. [In Serbian]
- Šuvaković, A. B. (2019). Communication As a Necessary Factor in Collective Remembrance of Coexistence Using the Example of Serbs and Albanians in Kosovo and Metohija. *Zbornik Matice srpske za društvene nauke* 171 (3), 327–339. <https://doi.org/10.2298/ZMSDN1971327S> [In Serbian]

LEGAL DOCUMENTS / ПРАВНА ДОКУМЕНТА:

- Brohy, C. (2019). *Analysis of the Existing Models of Education in Minority Languages in Serbia and Other Countries, with Recommendations for Changes in the Existing Models of Education in Minority languages*. A Horizontal Mechanism for the Western Balkans and Turkey. Available at: <https://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/12/21-HF33-Education-model-Brohy-SRB.pdf>. [In Serbian]
- Census of population, households and dwellings. Available at: <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/popis/popis-2011/>. [In Serbian]
- Constitution of the Republic of Serbia (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 98/2006, 16/2022) [In Serbian]
- Education in the Languages of National Minorities. Available at: <https://mpn.gov.rs/prosveta/obra%D1%95ovanje-i-ljudska-i-manjinska-prava/obrazovanje-na-jezicima-nacionalnih-manjina/> [In Serbian]
- European Charter for Regional or Minority Languages. Available at: <http://www.prafak.ni.ac.rs/pravna-klinika/files/4-Evropska-povelja-o-regionalnim-ili-manjinskim-jezicima.pdf>
- Fifth Periodic Report submitted to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter. (2020). Available at: <https://rm.coe.int/serbiapr5/16809b8474>.

- Framework Convention for the Protection of National Minorities. Available at: <https://www.minljmpdd.gov.rs/multilateralni-ugovori.php> [In Serbian]
- General Information - Education in the Languages of National Minorities. Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije. [In Serbian]
- Initial Periodical Report presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter. (2007). Available at: <https://rm.coe.int/09000016806d2766>.
- Law on National Councils of National Minorities (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 72/2009, 20/2014 – Decision of the Constitutional Court and 55/2014) [In Serbian]
- Law on Primary Education and Upbringing (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 55/2013, 101/2017, 10/2019, 27/2018 – other law and 129/2021) [In Serbian]
- Law on the Prohibition of Discrimination (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 22/2009 and 52/2021). [In Serbian]
- Law on the Protection of Rights and Freedoms of National Minorities (Official Gazette of the Federal Republic of Yugoslavia, No. 11/2002, Official Gazette of Serbia and Montenegro, No. 1/2003 – Constitutional Charter and Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 72/2009 – other law and 97/2013 - Decision of the Constitutional Court). [In Serbian]
- Law on the Ratification of the European Charter for Regional or Minority Languages (Official Gazette of Serbia and Montenegro - International Treaties, No. 18/2005) [In Serbian]
- Strategy for the Development of Education and Upbringing 2020. (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 107/2012). [In Serbian]
- Strategy for the Development of Education and Upbringing 2030. (Official Gazette No. 63/2021). [In Serbian]
- Strategy for Social Inclusion of Roma Men and Women in Republic of Serbia for the period 2022-2030. (Official Gazette of the Republic of Serbia, No. 23/2022). [In Serbian]
- Third Periodic Report Presented to the Secretary General of the Council of Europe in accordance with Article 15 of the Charter. (2015). Available at: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806d278a>

ПРИЛОГ / APPENDIX

Табела 1. Број ученика који наставу похађају на језику националне мањине у односу на укупан број ученика у Републици Србији / Table 1. Number of pupils who attend classes in the language of a national minority vs. the total number of pupils in the Republic of Serbia

	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21
Број ученика основних школа који наставу похађају на мањинским језицима / Number of primary school pupils in Serbia who attend lessons in minority languages	23,739	23,127	22,517	33,757	27,946	30,630	29,914	29,100
Укупан број ученика у основним школама / Total number of pupils in primary schools	560,099	558,869	551,607	545,234	539,147	527,834	517,826	510,576
Удео ученика који уче на мањинским језицима / Share of pupils who are schooled in minority languages	4.24%	4.14%	4.08%	6.19%	5.18%	5.80%	5.78%	5.70%

Извор: Републички завод за статистику / Source: Statistical Office of the Republic of Serbia

← НАЗАД

← BACK

Табела 2. Број ученика који похађају изборни предмет/програм матерњи језик/говор са елементима националне културе у основној школи, школска 2020/21. година / Table 2. Number of pupils who attend the elective subject/programme mother tongue/linguistic variety with the elements of national culture in primary schools, academic year 2020/21

Језик/говор / Language/ linguistic variety	Број ученика / Number of pupils	Дечаџи / Male	Девојџице / Female	Број школа / Number of schools	Број ЈЛС / Number of the units of local self-government
Албански језик / Albanian	60	30	30	2	7
Босански језик / Bosnian	2,464	1,307	1,157	17	4
Бугарски језик / Bulgarian	685	348	337	8	7
Буњевачки говор / Bunjevac linguistic variety	233	90	143	9	1
Влашки говор / Vlach linguistic variety	353	189	164	12	6
Мађарски језик / Hungarian	3,128	1,534	1,594	88	33
Македонски језик / Macedonian	238	101	137	10	6
Немачки језик / German	495	244	251	11	6
Ромски језик / Roma	2,467	1,304	1,163	58	34
Румунски језик / Romanian	907	427	480	29	17
Русински језик / Ruthenian	363	175	188	27	9
Словачки језик / Slovak	914	456	458	36	13
Словеначки језик / Slovenian	31	14	17	4	4
Украјински језик / Ukrainian	63	28	35	4	3
Хрватски језик / Croatian	473	223	250	15	7
Чешки језик / Czech	185	88	97	5	3
УКУПНО / TOTAL	14,510	7,326	7,184	335	

Извор: Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
/ Source: Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia